

лексичні запозичення: прагматика, семантика, соціолінгвістика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 «Російська мова» / Геннадій Вікторович Дружин. – Дніпропетровськ, 2000. – 17 с. *Клименко Н. Ф.* Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі: [моногр.] / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк. – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. – 434 с. *Колоїз Ж. В.* Українська оказіональна деривація: [моногр.] / Ж. В. Колоїз. – Київ: Акцент, 2007. – 310 с. *Крысин Л. П.* Русское слово, свое и чужое: Исследования по современному русскому языку и социолінгвістике / Лев Петрович Крысин. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 888 с. *Кислюк Л. П.* Словотвірний потенціал запозичень у сучасній українській літературній мові (на матеріалі англійських та німецьких запозичень): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Лариса Павлівна Кислюк. – К., 2000. – 17 с. *Маринова Е. В.* Иноязычные слова в русской речи конца XX – начала XXI вв.: проблемы освоения и функционирования: автореф. дис. на соиск. уч. степени док. філол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык» / Елена Вячеславовна Маринова – М.: 2008. – 44 с. *Полякова Т. М.* Лексические инновации иноязычного происхождения в современном русском языке (на материале языка СМИ последнего десятилетия XX – начала XXI века): дис. канд. філол. наук: 10.02.02 / НАН Украины; Институт языковедения им. А. А. Потебни. – К., 2004. – 246 с. *Сергеева Г. А.* Англійські запозичення в українській правничій термінології: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Харківськ. держ. ун-т. – Х., 2002. – 16 с. *Стишов О. А.* Українська лексика кінця XX століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) / О. А. Стишов. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2003. – 288 с.

УДК 811.111'282.3'27

САПЛІН Ю. Ю., ЛЕМЕЩЕНКО В. В.

(Класичний приватний університет)

ПРОБЛЕМИ ПЕРІОДИЗАЦІЇ ШОТЛАНДСЬКОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

Статтю присвячено проблемам історичного розвитку шотландської лексикографії. На матеріалі проаналізованих словників окреслено основні періоди становлення шотландського лексикографічного процесу, визначено загальні та специфічні риси кожного етапу. Встановлено основні принципи лінгвістичного опису лексичних одиниць, що представлені в матеріалах різних періодів шотландської лексикографічної практики.

Ключові слова: лексикографія, шотландська мова (Скотс), етапи лексикографічного процесу, історія лексикографії.

Саплин Ю. Ю., Лемещенко В. В. Проблемы периодизации шотландской лексикографии. Статья посвящена проблемам исторического развития шотландской лексикографии. На материале проанализованных словарей выделены основные периоды становления шотландского лексикографического процесса. Определены общие и специфические черты каждого этапа. Установлены основные принципы лингвистического описания лексических единиц, представленных в материалах разных периодов шотландской лексикографической практики.

Ключевые слова: лексикография, шотландский язык (Скотс), этапы лексикографического процесса, история лексикографии.

Saplin U. U., Lemeshchenko V. V. Periodization problems of Scottish lexicography. The article is dedicated to the problems of the historical development of Scottish lexicography. The main periods of establishment of Scottish lexicographic process have been exposed and analyzed on the materials of Scottish dictionaries. Common and specific features of each period have been defined. Main principles of linguistic description of lexical units, presented in the materials of different periods of Scottish lexicographical practice, have been established.

Key words: lexicography, Scottish language (Scots), periods of lexicographical process, history of lexicography.

На сучасному етапі розвитку мовознавства актуалізується низка питань, які традиційно співвідносяться з проблемним полем соціолінгвістики, зокрема, теоретичні та прикладні аспекти територіального й соціального варіювання мови.

Однак, проблеми нормативності та соціолінгвістичного статусу мов, які функціонують у Шотландії залишаються поза пильною увагою вітчизняних дослідників. Проте зауважимо, що в роботах зарубіжних та вітчизняних авторів були спроби описати мовну ситуацію Шотландії й визначити статус місцевої мови, але вони не йшли далі загального опису мовної ситуації краю. Також донині відсутній повний нарис історії шотландської лексикографії, оскільки до нинішнього часу не лише окремі словники, а й цілі словникові жанри відповідної лінгвокультурної традиції не є дослідженими і описаними.

Таким чином, **метою** дослідження є вивчення особливостей лексикографічного процесу у Шотландії шляхом аналізу словників. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання наступних **завдань**:

- встановити джерельну базу словників;
- виявити специфічні риси словників з огляду на їх різновид та спосіб подачі матеріалу;
- окреслити основні періоди шотландського лексикографічного процесу.

Об'єктом дослідження є шотландський лексикографічний процес.

Предметом дослідження є словники шотландської мови.

Шотландська лексикографія почала формуватись досить пізно у порівнянні з англійською. Офіційно її початок пов'язують з виданням першого словника шотландської мови «An Etymological dictionary of the Scottish Language» Джоном Джеймісоном, який вийшов друком у

1808 р. Единбурзький мовознавець та лексикограф доктор С'юзан Ренні вказує на надзвичайну важливість його праці: «Джеймісон зберіг Скотс тоді, коли вона була на межі повного занепаду. Його словник для шотландців є настільки ж цінним, як словник Семюеля Джонсона – для англійців. Це одна з найважливіших праць європейської лексикографії» [McLaughlin 2013]. Словник Джеймісона мав значний вплив як на подальший розвиток шотландської лексикографії, так і на формування літературних норм свого часу. Зокрема, матеріали цього словника були використані при складанні Шотландського Національного Словника (SND) та Оксфордського словника англійської мови.

Аналізуючи історію шотландської лексикографії можемо окреслити декілька періодів її розвитку. Перший період (1808-1845 pp.) доцільно охарактеризувати як «донауковий». Головною метою лексикографів даного етапу було встановлення певної форми написання та вживання слів. Таким чином, дефініції слів мали досить розгорнуту структуру, вживання слів у мовленні ілюструвалось цитатами з літератури, вказувалась етимологія слів. Саме тому майже усі словники цього періоду слід вважати нормативними. До них належать: «An Etymological dictionary of the Scottish Language» Дж. Джеймісона, «Dictionary of the Scottish language» Дж. Айтча, «Pocket dictionary of the Scottish Idiom» Р. Монхербі та інші.

Другий період розвитку шотландської лексикографії (1846-1930 pp.) можна умовно назвати «діалектологічним», оскільки у цей час з'явилась достатня кількість словників (близько 10-ти), в яких Скотс визнається не самостійною мовою, а діалектом англійської. Важливим є той факт, що переважна більшість авторів цього періоду були шотландцями, таким чином можна констатувати певний рівень відсутності мовної та національної самоідентифікації у тогочасній Шотландії. До найважливіших словників цього етапу можна віднести: «A Glossary of North Country words» Дж. Броккета, «Observations on the Scottish Dialect» Дж. Сінклера, «Lowland Scotch» Дж. Вілсона, та інші.

Третій період розвитку шотландської лексикографії (1931-1997 pp.) можна умовно назвати «історичним», оскільки він базується на наступних концепціях [Моисеев 2006, с. 7]:

- 1) складання словників за історичним принципом;
- 2) заміна нормативного принципу складання словників відносно системним дескриптивним підходом;
- 3) опис лексики як системи.

Саме у цей період у 1929 р. була заснована Шотландська Національна Асоціація (The Scottish National Dictionary Association (SNDA)), яка мала на меті популяризацію мови Скотс, шляхом створення словників сучасної шотландської мови. Ця мета була остаточно втілена у 1976 р. у зв'язку з завершенням 10-томного Шотландського Національного Словника (Scottish national dictionary (SND)). Матеріал для нього відбирався з різноманітних письмових та усних джерел, які датуються від 1700 р. до 1976 р.

Також у 1931 р. було розпочато роботу над складанням Словника Старошотландської мови (The Dictionary of the Older Scottish Tongue (DOST)), який був остаточно завершений у 2002 р. Цей словник складається з 12-ти томів та охоплює період розвитку лексичного складу Скотс від 12 ст. до 1700 р.

Сучасний етап розвитку шотландської лексикографії (1998-2013) можна визначити як «науковий», оскільки аналізуючи словники цього періоду можна виділити наступні характерні риси:

- прагнення домогтися такої повноти характеристики слова, яка дозволить не тільки зрозуміти його в заданому контексті, але й правильно вжити у мовленні. Таким чином, здійснюється перехід до словників активного типу;
- прагнення подолати традиційну відірваність словникового опису мови від її граматичного опису, що відтворюється насамперед у навчальних словниках;
- перехід від винятково філологічного опису слова до цілісного філологічного та культурологічного опису слова-поняття, із залученням елементів етнолінгвістичного знання.

Не менш важливою для сучасного етапу розвитку шотландської лексикографії стала поява навчальних словників шотландської мови, призначених для тих, хто вивчає Скотс, або цікавиться цією мовою. Загалом, у період з 1998 р. до 2008 р. вийшло друком понад 15 словників та тезаурусів. Головним завданням цих словників є розкриття лексичного та граматичного значення

слова, опис варіантів вимови, етимології слова, ідіом та фразеологізмів. До словників цього періоду можна віднести «Concise English-Scots dictionary», «Concise Scots dictionary», «Collins Gem Scots Dictionary», «The Scots Thesaurus» та серію книг «Say it in Scots».

У 2004 р. з'явився перший онлайн-словник мови Скотс (The Dictionary of the Scots Language (DSL)), який містить електронні видання Шотландського Національного Словника (SND) та Словника Старошотландської мови (DOSL), і містить інформацію про етимологію, граматичні особливості та особливості вживання слів, починаючи від 12 ст. до сьогодення.

Однією з визначальних рис шотландського лексикографічного процесу в цілому є відсутність одномовних словників, переважна більшість є двомовною (шотландсько-англійські). Таким чином, для всіх словників є властивим розкриття значення, походження та особливостей вживання англійською, а не шотландською мовою, що вказує на актуальну мовну проблему на території Шотландії.

Отже, підсумовуючи усе зазначене вище дійшли таких **висновків**:

- 1) Незважаючи на те, що шотландська лексикографія почала розвиватися тільки на початку XIX ст., і у порівнянні з англійською є досить молодою галуззю, до початку XXI ст. вона досягла значних успіхів. За цей період було видано понад 50 словників, які є переважно двомовними.
- 2) У розвитку шотландської лексикографічної науки та практики фіксації мовного багатства можна виділити 4 основні періоди: «донауковий», «діалектологічний», «історичний», «науковий».
- 3) Більшість проаналізованих словників сприяла поверненню та становленню мови Скотс у Шотландії, найвпливовішим серед яких є «An Etymological dictionary of the Scottish Language» Джона Джеймісона, який значно вплинув не тільки на подальший розвиток шотландської лексикографії, а й на формування літературних норм свого часу.
- 4) Найбільшого розвитку лексикографія шотландської мови зазнала у два періоди: «діалектологічний» та «науковий», оскільки саме ці періоди характеризуються активною працею лексикографів та появою переважної більшості словників мови Скотс.
- 5) Найбільшою заслугою словників є фіксація ними значної кількості лексики, частина якої вже архаїзувалася чи навіть вийшла з ужитку. Таким чином, вони можуть бути використані й при дослідженні процесу взаємодії та взаємовпливу сусідніх мов.

Отже, зважаючи на недостатню кількість досліджень, проблеми історичного розвитку шотландської лексикографії потребують подальшої розробки та детального вивчення.

Література

Моисеев М. В. Лексикография английского языка: учебно-методическое пособие для студентов / М. В. Моисеев – Омск: Изд-во ОмГУ, 2006. – 92 с. Jamieson J. An Etymological dictionary of the Scottish Language / J. Jamieson. – Edinburgh: University Press, 1808. – 637 p. McLaughlin M. John Jamieson: The man who saved Scots' tongue [Електронний ресурс] / М. McLaughlin, 2013 – Режим доступу до статті: <http://www.scotsman.com/news/arts/john-jamieson-the-man-who-saved-scots-tongue--1-2426855> The Dictionary of Scots Language [Електронний ресурс] – Режим доступу до статті: <http://www.dsl.ac.uk/DSLsmall.html>

УДК811.161.2:811.111'373.423

СЕКРЕТ І.В., ЧОЛИНЕЦЬ І. І.

(Дніпродзержинський державний технічний університет)

МІЖМОВНА ОМОНІМІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Статтю присвячено дослідженню міжмовної омонімії економічної термінології в англійській та українській мовах. У даному контексті авторами вивчено поняття міжмовної омонімії тарозглянуто явища, які спричиняють утворенню міжмовної омонімії в мовах, що порівнюються. У роботі представлено випадки міжмовної омонімії в економічній термінології англійської та української мов і зроблено висновки стосовно шляхів утворення міжмовної омонімії в досліджуваних економічних терміносистемах.

Ключові слова: омонімія, міжмовна омонімія, «хибні друзі перекладача», лексема, термін, економічна терміносистема.

Секрет І. В., Чолинець І. І. Межъязыковая омонимия экономической терминологии в английском и украинском языках. Стаття посвящена исследованию межъязыковой омонимии экономической терминологии в английском и украинском языках. В данном контексте авторами изучено понятие межъязыковой омонимии и рассмотрены явления, вызывающие образование межъязыковой омонимии в сравниваемых языках. В работе представлены случаи межъязыковой